

Amb ulls ben nets de por i polseguera
L'aportació de Josep Vallverdú
a la literatura catalana

A cura d'Andreu Bosch i Rodoreda & Joan Ramon Veny-Mesquida

AULA Minus TORRES

Pagès editors

Amb la col·laboració de

Diputació de Lleida

Trossos és una col·lecció
de l'Aula Màrius Torres
www.catedramariustorres.udl.cat

Consell d'edició:

Jaume Aulet (Universitat Autònoma de Barcelona), Xavier Macià (Universitat de Lleida), Jordi Malé (Universitat de Lleida), Montserrat Roser (University of Kent), Donatella Siviero (Università degli Studi Messina) i Joan R. Veny (Universitat de Lleida).

© 2024 dels textos, els seus autors

© 2024 de la supervisió científica: Aula Màrius Torres

© 2024 d'aquesta edició: Pagès editors, S L

Sant Salvador, 8 – 25005 Lleida

editorial@pageseditors.cat

www.pageseditors.cat

Primera edició: juny de 2024

DL L 301-2024

ISBN: 978-84-1303-551-2

Imprès a Arts Gràfiques Bobalà, SL

www.bobala.cat

Relligat a Enquadernacions Prats XXI, SL

◀ imprès a **lleida** ▶

Qualsevol forma de reproducció, distribució, comunicació pública o transformació d'aquesta obra només es pot fer amb l'autorització dels seus titulars, llevat de l'excepció prevista per la llei. Adreceu-vos a CEDRO (Centro Español de Derechos Reprográficos, <www.cedro.org>) si necessiteu fotocopiar, escanejar o fer còpies digitals de fragments d'aquesta obra.

Taula

ANDREU BOSCH I RODOREDA & JOAN RAMON VENY-MESQUIDA	
<i>Justificació</i>	7
JOAN VENY	
<i>Josep Vallverdú i la llengua</i>	9
ALBERT TURULL	
<i>Tres eixos bàsics en la ideologia lingüística de Josep Vallverdú</i>	29
IGNASI ALDOMÀ	
<i>Literatura i terror</i>	47
JULIÁN ACEBRÓN	
<i>La fàbrica de La caiguda de Lleida. 300 anys</i>	61
MATÍAS LÓPEZ	
<i>Josep Vallverdú, vir bonus dicendi peritus</i>	79
ÀNGELS GREGORI	
<i>La poesia de Josep Vallverdú: una carrera de fons</i>	101
JOSEP MURGADES	
<i>Els llibres personals de Josep Vallverdú</i>	107
GONÇAL LÓPEZ-PAMPLÓ	
<i>L'assaig: la paraula viscuda.</i>	
<i>Escriptura i reescriptura autobiogràfica en Josep Vallverdú</i>	131
JORDI AUSELLER	
<i>Una aproximació al teatre per a infants i joves de Josep Vallverdú</i>	147

MARIA PUJOL VALLS <i>Qui té dret a una identitat?</i> <i>Noms i sobrenoms dels protagonistes de Josep Vallverdú</i>	165
ENRIC FALGUERA GARCIA & LAIA GUZMÁN CARRASCO <i>La novel·la d'aventures de Josep Vallverdú</i>	183
IMMA SÀNCHEZ BOIRA <i>La correspondència de Josep Vallverdú: l'amic, el mestre i l'escriptor</i>	197
JORDI MALÉ <i>Josep Vallverdú, historiador i crític literari</i>	217
PAULA ESPINOSA <i>Josep Vallverdú, traductor per a La Cua de Palla</i>	239
ANDREU BOSCH I RODOREDA <i>Les traduccions de l'obra de Josep Vallverdú i el Vallverdú traductor</i>	249
CARME VIDALHUGUET <i>El Vallverdú professor</i>	269
RAMON SISTAC <i>Josep Vallverdú: records des de la Secció Filològica</i>	279
Abstracts	289
<i>Sobre els autors</i>	299

Justificació

ANDREU BOSCH I RODOREDA
(Universitat de Barcelona)

JOAN RAMON VENY-MESQUIDA
(Universitat de Lleida)

Una de les funcions de la Càtedra Màrius Torres és la de promoure l'obra i els estudis de literatura catalana contemporània, no tan sols de Ponent sinó de tota la catalanofonia. El 2023 no podíem quedar al marge dels actes de commemoració del centenari de Josep Vallverdú i de seguida hi vam voler participar amb diverses accions. De fet, ja havíem donat un primer pas en aquest sentit el 2022 amb la publicació de l'epistolari entre Josep Vallverdú i Guillem Viladot, establint així un pont entre els centenaris dels dos amics. Després vam encarregar a Maria Pujol Valls, una de les millors especialistes en l'obra de Vallverdú —sobre el qual ha escrit l'única tesi doctoral que se li ha dedicat fins ara— l'actualització de les pàgines web dedicades a Josep Vallverdú al Directori Literari de Ponent de la CMT —una mena d'enciclopèdia de la literatura catalana ponentina encara en procés de construcció. I també vam promoure, juntament amb la Fundació Lo Pardal d'Agramunt, l'edició facsímil del primer poemari que va publicar Vallverdú, *Poemes del gos*, el 1977, volum que, a banda de l'interès intrínsec dels seus textos, té el valor afegit que aplega també tres amistats: les de Guillem Viladot, que en va ser l'editor, Lluís Trepac, que el va il·lustrar amb unes esplèndides litografies, i Vallverdú, que hi va posar els poemes.

Finalment, vam concebre, amb la Institució de les Lletres Catalanes i l'Institut d'Estudis Catalans, l'organització d'un simposi acadèmic que fes balanç de les aportacions de Josep Vallverdú a la literatura i a la cultura catalanes, amb la participació de diversos especialistes que van ser convidats a fer anàlisis científiques dels diversos caires d'aquelles aportacions. El volum que el lector té ara a les mans recull la major part d'aquelles contribucions, amb el propòsit de deixar-ne constància per a futures investigacions i d'oferir un acostament objectiu a la polièdrica obra de l'escriptor ponentí,

mirant d'abastar-ne el aspectes més rellevants des del rigor acadèmic i lluny d'hagiografismes, com era voluntat del mateix Vallverdú.

Així, doncs, aquest volum recull estudis sobre els aspectes següents de l'obra vallverduniana: l'ús i la concepció de la llengua (Joan Veny i Albert Turull), la geografia i la història del país (Ignasi Aldomà i Julián Acebrón), els referents clàssics en els discursos i les conferències (Matías López), la poesia (Àngels Gregori), els llibres personals i assagístics (Josep Murgades i Gonçal López-Pampló), el teatre (Jordi Auseller), la narrativa (Maria Pujol Valls i Enric Falguera & Laia Guzmán Carrasco), la seva obra com a historiador i com a crític literari (Jordi Malé) i també com a escriptor traductor i traduït (Paula Espinosa i Andreu Bosch i Rodoreda), sense bandejar vessants més íntims: literaris, com la correspondència (Imma Sánchez Boira), o personals, com la seva tasca de professor (Carme Vidalhuguet) o a la Secció Filològica de l'Institut d'Estudis Catalans (Ramon Sistac).

De fet, aquest simposi, amb les contribucions que apleguem en aquest volum i amb les valuosíssimes aportacions i reflexions que van aflorar a les diverses taules rodones organitzades tant a l'Institut d'Estudis Catalans com a la Universitat de Lleida, haurà servit —com es proposaven els organitzadors— per «esporgar el desconeixement cap a Josep Vallverdú», parafrasejant paraules de la comissària de l'Any Josep Vallverdú, Carme Vidalhuguet, pronunciades a Balaguer a l'acte de cloenda de commemoració del Centenari de l'escriptor.

Vallverdú ha escrit diverses vegades, amb la ironia que el caracteritza, que agraeix a la crítica que no s'hagi ocupat de la seva obra: ens donarem per satisfets si aquest volum esdevé una contribució al desmentiment d'aquesta sentència i serveix de referent a futures recerques. Amb la mirada que recomana el mateix Vallverdú: *«El món és bell si el contemplem amb ulls ben nets de por i de polseguera.»*

Josep Vallverdú i la llengua

JOAN VENY

(Institut d'Estudis Catalans – Universitat de Barcelona)

Introducció

És per a mi un plaer indicible iniciar aquest cicle de conferències que l'Institut d'Estudis Catalans, la Institució de les Lletres Catalanes i la Càtedra Màrius Torres de la Universitat de Lleida dediquen al nostre gran escriptor en el marc de l'Any Josep Vallverdú.¹ La nostra amistat va més enllà de seixanta anys, quan, arran d'haver obtingut la càtedra de Francès de l'Institut de Lleida, l'únic aleshores existent, Joan Petit, professor de literatura francesa a la Universitat de Barcelona, em va anunciar que en aquell claustre de professors em trobaria amb un Josep Vallverdú que, amb la seva ploma, feia meravelles literàries. Efectivament, un cop a la capital ponentina, a més de comprovar la seva alta capacitat fabuladora, vam encetar una bella amistat jalonada amb fets inoblidables: arran del naixement de la meva primogènita Margarida, la va obsequiar amb una subscripció a *Cavall Fort*, tot just també acabat de néixer; em va introduir en el món cultural catalanista (jo mateix vaig participar en una reunió clandestina parlant de l'aportació de Joan Coromines a l'etimologia); em va fer conèixer personalitats com l'eximi historiador Josep Lladonosa, i, gràcies a ell, em vaig familiaritzar amb l'obra de les figures més destacades del món literari lleidatà (Morera i Galícia, Agelet i Garriga, Josep Estadella, Màrius Torres, Joan Santamaria), als quals dedicaria sengles estudis lingüístics; a la sala de professors, enmig de comentaris sobre la marxa de les classes de Francès, sabedor de la meva flaca dialectològica, ell m'il·lustrava sobre mots de l'àrea segrianenca («ja saps», em deia, «que els pàgins diuen *gomàtics* dels *pneumàtics*?»); el director de l'Institut, Jordi Sirera, quan ens veia reunits els professors de Francès i d'Anglès, ens

1. Em plau expressar el meu agraïment a José Enrique Gargallo i Joan Ramon Veny-Mesquida, per la revisió del text; a Josep Murgades, Ramon Solsona i Dolors Montes, del TERMCAT, per diversos ajuts.

Tres eixos bàsics en la ideologia lingüística de Josep Vallverdú

ALBERT TURULL
(Institut d'Estudis Catalans)

Introducció¹

Diguem-ho d'entrada i sense pal·liatius: la *llengua* és un element absolutament *clau* en l'obra i en la vida de Josep Vallverdú. De fet, si hom hagués d'escollir quines són les senyeres irrenunciabls en aquesta tan llarga vida i quin és el motor d'aquesta tan extensa obra, probablement aniríem a raure —no deu ser casual— a una coneguda triple divisa: la que fa *llengua*, *cultura*, *país*. I si calia reduir la tria a una sola frase, ben cert que a molts ens vindria automàticament al cap aquella que diu que «ens salvem pels mots», fins al punt que, provinient d'un llibre emblemàtic de fa just quaranta anys, *Indíbil i la boira* (Vallverdú 1983: 28), ha estat escollida per a encapçalar la pàgina web dedicada a la commemoració de l'Any Josep Vallverdú...

I la *literatura*?, podria hom objectar. La resposta és que ja hi és: ben al cor de tot plegat, just en el pont de trànsit constant entre *llengua* i *cultura*; car la literatura, que és la seva manera predilecta —si bé no l'única— de fer cultura, és per a Vallverdú en *una* llengua (i més i tot: *per a* aquesta llengua), i sempre amb el *país* (que és clarament *un* país: el definit per la llengua, vet aquí els Països Catalans sense escapar) com a marc i com a motiu, com a nord i, sí, com a motor.

1. Aquest text és una versió, redactada *ad hoc*, de la ponència que amb el títol més simple de «La ideologia lingüística» varem presentar a l'IEC durant la primera sessió del Simposi Josep Vallverdú, el 26 d'octubre de 2023. Agraïm als organitzadors (Secció Filològica de l'IEC, Càtedra Màrius Torres de la UdL, Institució de les Lletres Catalanes del Departament de Cultura de la Generalitat) i a la comissària de l'Any Josep Vallverdú, Carme Vidal Huguet, que haguessin volgut pensar en un vallverdunià declarat per a una tal comesa, i amb l'honor i l'orgull afegits d'haver-hi participat en la mateixa taula que un dels grans mestres i referents compartits, el doctor Joan Veny.

Literatura i terror

IGNASI ALDOMÀ
(Universitat de Lleida)

Hem dit i repetit que abastar i comprendre tota l'obra de Josep Vallverdú no és un exercici fàcil. D'entrada perquè l'escriptor es troba encara en plena producció, als seus cent anys. Després i en essència, per la immensitat i diversitat de la seva obra, que deu sumar a hores d'ara més de tres-centes publicacions "substantives" repartides entre la ficció, l'assaig i la traducció, a les quals s'ha d'afegir en els darrers anys l'obra poètica. I qui diu obres substantives diu llibres d'autor sense incloure la multitud de pròlegs, articles de premsa i, ja no diguem, les conferències i presentacions que no s'han traslladat en lletra impresa.

L'esforç i els maldecaps de qui subscriu per intentar extreure la substància d'aquesta vastíssima producció tingueren com a resultat la tesi-assaig *Paisatge, país, pàtria. Josep Vallverdú i el Ponent imprescindible* (Aldomà 2016). Però aquí no es pogué donar tampoc per acabada la reflexió sobre l'obra, i ni tan sols a dia d'avui podria ser-ho. Noves aportacions, de la mà de diferents autors i del mateix Vallverdú, van sumant articles i volums a la seva obra publicada i afegeixen nous matisos que completen la comprensió de l'autor. Això sí, amb una dificultat sobreafegida, i és que amb la dilatació dels anys i les pròpies mirades retrospectives de l'escriptor, l'esforç de re situar històricament l'escriptor s'eixampla.

«És fincat en la mateixa essència del conreu literari el fons d'interessos variats, de tafaeria dels múltiples camps que se li obren. Mai d'un autor no s'ha publicat l'autèntica obra completa», afirmava Josep Vallverdú (1995: 7) en el pròleg a la publicació de l'obra poètica del junedenc Joan Duch i Arqués. Ho deia a propòsit de Joan Duch, però estava pensant segurament en ell mateix: sempre apareixen escrits en els camps més variats que hem passat per alt els biògrafs i els crítics i que no s'han tingut en compte. No contradirem pas un autor tan prolífic.

La fàbrica de *La caiguda de Lleida*. 300 anys¹

JULIÁN ACEBRÓN RUIZ
(Universitat de Lleida)

Lleida Capital de la Cultura Catalana 2007

El 24 de maig de 2005, la ciutat de Lleida era designada Capital de la Cultura Catalana 2007. Set rectors d'universitats dels territoris de parla catalana i el president de l'Organització Capital de la Cultura Catalana formaven el jurat que va escollir el projecte presentat per l'Institut Municipal d'Acció Cultural de l'Ajuntament de Lleida (IMAC). La candidatura lleidatana superava les de l'Ametlla del Vallès, Calella, Castellbell i el Vilar, Ceret i Vic. El 10 de setembre de 2005 quedava signat el compromís al Saló de Plens de la Paeria i es posava en marxa l'equip humà que en poc més de tretze mesos havia de fer possible, sota el lema «Lleida és capital cada dia», un extens programa de 1.100 actes per a tot l'any 2007, el primer dels quals seria la inauguració institucional al saló de plens del palau de la Paeria el 13 de gener de 2007 a les sis de la tarda.

El dia 11 de novembre de 2007 es complien 300 anys de la caiguda de la ciutat de Lleida a mans de les tropes de Felip V durant la Guerra de Successió a la corona hispànica. La causa austriacista perdia la capital del Segre set mesos després de la batalla d'Almansa, on la host borbònica a les ordres del duc de Berwick va derrotar l'exèrcit de l'arxiduc Carles, dirigit pel comte de Galway i el marquès de les Mines. Al cap de set anys, amb Barcelona vençuda l'11 de setembre de 1714, les institucions pròpies de Catalunya serien abolides, iniciant-se un llarg període de repressió. A Lleida, l'ominosa ocupació militar de la catedral (tancada al culte el 1707 i, amb la construcció de la Catedral Nova entre 1761 i 1781, per sempre més

1. Aquest article no hauria estat possible sense la informació facilitada per Josep Maria Cazares, que des d'un primer moment va posar al meu abast el seu arxiu personal. Vull també reconèixer el deute contret amb personal de l'Ajuntament de Lleida que em va ajudar a obtenir algunes dades necessàries, sobretot pel que fa a la part inicial d'aquest treball: Rosa M. Mesalles, Marta Salla, Josep Ramon Ribé.

Josep Vallverdú, *vir bonus dicendi peritus*

MATÍAS LÓPEZ LÓPEZ
(Universitat de Lleida)

*A la memòria de l'estimat Xavier Maurel,
el millor filòleg —a la manera de Plató— que he conegut mai: amant de les paraules,
de la lectura, de l'enraonar, plaers que li eren la vida.*

Prolegòmens

La fórmula *vir bonus dicendi peritus*,¹ que remunta a la saviesa lapidària de Cató el Vell (segons la literalitat que ens n'ha pervingut gràcies al testimoni de Quintilià: *Institucions oratòries* 12.1.1; fórmula que, amb variacions, trobem —abans de Quintilià— en els tractats de retòrica i oratòria de Ciceró; i, més propera a la versió definitiva, a Sèneca el Retòric, pare del filòsof: *Controvèrsies* 1 *praef.* 9), podríem traduir-la per 'un home bo expert en l'ús de la paraula' o bé per 'un home bo que sap parlar'. Aquest tipus d'home, sense cap mena de dubte, ha estat —i és— Josep Vallverdú. La fórmula s'aplica de preferència a l'orador, però el meu treball l'aplica a l'escriptor "eloqüent", tot tenint en compte que la *facúndia*, l'eloqüència, és una virtut tant de qui parla en públic com de qui escriu a gratienc que allò que posa per escrit admetria una lectura satisfactòria en veu alta. El sentit últim de la fórmula seria el següent: l'orador —l'escriptor *facúndus*— ha de ser un home que afegirà a la seva capacitat verbal unes determinades posicions ètiques al voltant de la Realitat; haurà de ser, doncs, un mestre de l'expressió verbal i, endemés, haurà de ser algú honest moralment. I aquest és el nostre Josep Vallverdú.

L'amic Joan Ramon Veny, amb qui *enredar-se* (compte!: en cur-siva!) filològicament és un plaer, em va donar a conèixer, el 26 de

1. M'he permès la llicència de guiar la correcta lectura de les paraules en llatí mitjançant la indicació —selectiva, no pas exhaustiva— d'accents prosòdics.

La poesia de Josep Vallverdú: una carrera de fons

ÀNGELS GREGORI

(Acadèmia Valenciana de la Llengua)

He dit a un amic que em pesen els ossos.
Ara em demano quins, els meus?
O els de tantes guerres?
Al cap i a la fi tot és calç,
pols blanca entre l'argila que fou pols sideral
i tornarà a ser pols d'estels, grànuls de cometa.
Però, en suport de la carn mortal, enmig de les guerres,
me'ls sento meus, els ossos; tinc temps de percebre
el fibló de la bala, i caic.
Ja només soc desferra, camí de la pols.
Univers, ara torno.

He volgut començar les meues paraules amb aquests versos de Vallverdú, amb el poema «Pols d'estrelles», perquè realment estic molt contenta de ser-hi aquí (gràcies Carme Vidal, Joan Ramon Veny), per parlar i celebrar la figura de Josep Vallverdú, i alhora poder-ho fer des de la seua vessant poètica, perquè m'interessa, paral·lelament més enllà de les obres que en els darrers anys ha anat creant —que sobretot i per damunt de tot, evidentment—, però també de quina manera l'autor ha anat apostant clarament, en els últims temps, per la poesia. La decisió ferma d'algú que ha tocat quasi tots els gèneres al llarg de la seua vida i en un moment determinat decideix que s'impose, d'una forma natural en el seu dia a dia, el vers, i com ha establert d'aquesta tasca la seva principal ocupació, tot i que la primera publicació poètica de l'autor, *Poemes del gos*, data de 1977, el mateix Vallverdú en més d'una ocasió ha afirmat que sempre l'han acompanyat les «tempatives líriques», però realment és ara, a partir de la darrera dècada, amb obres com *Argila* (2014), *Atresorat silenci* (2023) o *Aragalls* (2023) que ha trobat en el gènere poètic l'estructura lingüística més precisa i confortable per expressar-se d'una forma decisiva en la qual se sent còmode. I és important tenir en compte que malgrat que Vallverdú no s'hi ha

Els llibres personals¹ de Josep Vallverdú

JOSEP MURGADES
(Universitat de Barcelona)

Die Frage: ob einer seine eigene Biographie schreiben dürfe, ist höchst ungeschickt. Ich halte den, der es tut, für den höflichsten aller Menschen. Wenn sich einer nur mitteilt, so ist es ganz einerlei, aus was für Motiven er es tut. Es ist gar nicht nötig, daß einer untadelhaft sei, oder das Vortrefflichste und Tadelloseste tue; sondern nur, daß etwas geschehe, was dem andern nutzen, oder ihn freuen kann.²

Goethe (1989: 536)

Sobre el present títol

Com tot sovint s'esdevé, és el títol d'aquesta aportació un de sobrevingut, a instàncies de l'organització del present simposi. Però, en aquest cas, en base també al qualificatiu que ha donat a alguns dels seus llibres qui n'és autor: Josep Vallverdú i Aixalà [a partir d'ara: JV].

1. Clau d'abreviatures: CaP: *Convidat a parlar* (Vallverdú 1995), CdM: *Camp de Mart* (2020), CsN: *Ciudadà s/n* (2009b), DiG: *Desmudat i a les golfes* (2000b), FiE: *Finestra i Espill* (2008), GiP: *Garbinada i Ponent* (1998), HN: *Hora nona* (2005), liB: *Indíbil i la Boira* (1983), LaD: *La lluna amb les dents* (1989), LIH: *La llum dels herois* (2000a), LV: *La llengua viscuda* (2023a), MdT: *Mosaic de tardor* (2023b), PdM: *Pelegrí dels Mots* (2007a), PdP: *Proses de Ponent* (1970), Ppp: *Però plou poc* (2012), QdC: *Quadern de les coves* (2010c), Q9L: *Quasi nou Llunes* (2007b), L8E: *Les vuit estacions* (1991), VdT: *Vagó de tercera* (1996), VsXX: *Viatge al segle xx* (2009a), ViF: *Veïnats i fesomies* (2010a).

2. 'La qüestió de si un té dret a escriure la seva pròpia biografia és ben imperinent. Tinc, a qui ho fa, per la més gentil de les persones. Quan algú es manifesta d'aquesta manera és del tot indiferent els motius pels quals ho faci. No és gens necessari que sigui algú irreprotxable, o que hagi fet res d'allò més excel·lent o d'impecable; n'hi ha prou que s'esdevingui alguna cosa que sigui de profit als altres o que els alegri' (traducció de JMB).

L'assaig: la paraula viscuda. Escriptura i reescriptura autobiogràfica en Josep Vallverdú¹

GONÇAL LÓPEZ-PAMPLÓ
(Universitat de València / IIFV)

Una visió de conjunt

Amb cent anys de vida i una trajectòria literària tan llarga com generosa, és difícil eludir l'adjectiu *prolífic* a l'hora d'encetar qualsevol estudi sobre Josep Vallverdú. Sobretot si —com és el cas que ens ocupa— ens proposem analitzar aquella part de la seua obra que es pot classificar sota l'etiqueta d'*assaig*. Davant d'una producció d'uns tres-cents títols, s'imposa una visió prèvia de conjunt i una tasca de selecció per a dilucidar quins llibres s'hi poden englobar. Més enllà de la possible disparitat de criteris de catalogació, és probable que ens en deixem algun, per pura negligència. No cal dir que ens volem excusar des de bon començament, amb la convicció que tindrem l'oportunitat d'esmenar-ho en estudis futurs.

A banda, volem advertir que aquest capítol no té cap pretensió d'exhaustivitat. Nosaltres tractarem de manera superficial qüestions que s'aborden amb més profunditat en altres contribucions d'aquest volum (com ara l'estil, els temes o el caràcter personal de determinats llibres, entre altres). El que ens proposem ara és oferir un marc teòric on encabir una part substancial de l'obra de Josep Vallverdú, amb el desig d'homologació teòrica que inspira totes les aportacions ací reunides. Al nostre parer, és fonamental examinar els seus llibres en els mateixos termes i amb els mateixos procediments que faríem servir en els casos de Gaziell, Josep Pla, Virginia Woolf o Giacomo Leopardi, per esmentar-ne uns quants de diferents entre si.

1. El present treball s'ha beneficiat de la subvenció a Grups d'Investigació Consolidats de la Direcció General de Ciència i Investigació de la Generalitat Valenciana CIAICO/2021/143 per al projecte «Les relacions hipertextuals en la literatura catalana (1939–1983)».

Una aproximació al teatre per a infants i joves de Josep Vallverdú

JORDI AUSELLER

(Universitat de Vic–Universitat Central de Catalunya)

Quatre mots inicials

Durant l'acte de presentació de l'Any Vallverdú, celebrat l'11 de gener de 2023, ja va quedar palès que l'objectiu anava més enllà de festejar el centenari de l'escriptor lleidatà, més aviat es tractava d'aprofundir i difondre al màxim el coneixement de l'obra vallverduniana, destacar-ne la seva enorme importància. Aquest objectiu es concretava en un seguit d'actuacions que havien de permetre, d'una banda, donar a la figura de Josep Vallverdú tota la volada que es mereix i, de l'altra, que la seva obra fos motiu d'estudi acadèmic.

Amb aquest propòsit de rerefons, doncs, la present contribució se suma a la de tots aquells companys investigadors que en el marc de les jornades de reflexió i debat al voltant de la figura i de l'obra de Vallverdú, dutes a terme, respectivament, els dies 26 i 27 d'octubre a Barcelona i Lleida, li van retre homenatge com a creador d'una obra important per a la nostra cultura i com a punt de referència obligat per a l'estudi de la literatura del nostre país, i pretén indagar en un àmbit de la seva producció literària, en concret el teatre infantil, que potser no ha estat ni tan conegut ni tan rellevant com d'altres, però que també mereix una consideració especial.

Partint d'aquesta base, l'article s'endinsa en la producció teatral de Vallverdú en un intent d'aproximar-se a la literatura dramàtica que va escriure per als més menuts a través d'uns materials que es concreten en una selecció d'obres i peces breus, creades entre els anys 1972 i 1989, que poden adscriure's al gènere teatral infantil i juvenil i que considero de referència. És només una aproximació i, per tant, de cap manera s'ha d'interpretar com un estudi sobre l'obra dramàtica per a infants i joves de l'escriptor que sobrepassaria àmpliament els límits d'aquesta contribució.

Qui té dret a una identitat? Noms i sobrenoms dels protagonistes de Josep Vallverdú

MARIA PUJOL VALLS
(Universitat Internacional de Catalunya)

La importància de saber què amaguen els antropònims vallverdunians

Aquesta recerca analitza les novel·les infantils i juvenils de Josep Vallverdú i Aixalà des d'una perspectiva innovadora i transversal. Pretén comprovar si aquestes obres posen de manifest el dret de les persones a tenir nom. Aquest propòsit es deu a dues necessitats: conèixer més a fons la manera que Vallverdú té de construir la identitat dels personatges i detectar si els textos poden ajudar els lectors a desenvolupar la consciència sobre el dret que els infants tenen de rebre un nom. Per aconseguir-ho, es plantegen les preguntes de si les històries donen importància al dret de cada persona de tenir un nom i de com els protagonistes aconseguixen el nom o sobrenom i com s'interpreten.

Aquest plantejament parteix de tres premisses: la literatura pot fer despertar la consciència sobre aspectes socials; els infants han de prendre consciència dels drets dels infants —en concret, el dret a tenir un nom—; els personatges de ficció poden rebre un nom.

La intersecció entre els drets dels infants i l'onomàstica literària

La primera premissa es basa en el fet que la literatura té el potencial d'interpel·lar els lectors cognitivament i afectivament, de crear oportunitats perquè desenvolupin el sentit crític sobre la seva realitat i la dels altres, perquè estimulin l'atenció, la imaginació, la memòria, l'empatia (Nikolajeva 2014), la sensibilitat cap a la sostenibilitat i la justícia social, la comprensió de la realitat i, en última instància, fins i tot, arribin a liderar el canvi social (Pujol & Graell 2023, UNESCO 2017). Per aquesta raó, històricament, la literatura

La novel·la d'aventures de Josep Vallverdú

ENRIC FALGUERA GARCIA

LAIA GUZMÁN CARRASCO

(Universitat de Lleida)

Josep Vallverdú és sobretot conegut dins el panorama de la literatura catalana per la seva producció narrativa infantil i juvenil, tot i tenir una amplíssima obra literària tant narrativa com poètica i assagística adreçada a tots els públics. Malgrat això, és ben cert que de les més de tres-centes obres que té publicades al llarg de les darreres set dècades, un terç aproximadament van adreçades principalment als infants i joves. Així, és evident el vincle entre l'autor ponentí i la literatura infantil i juvenil, tal com ja assenyalava Maria Pujol Valls (2015: 7–13). El conjunt d'aquesta obra és, doncs, majúscul, gairebé imponent, i molt difícil d'abastar en el seu conjunt. En conseqüència, ha calgut triar i seleccionar el corpus de la producció vallverduiana. Per fer-ho s'ha partit de dos criteris bàsics: un criteri cronològic i un altre de gènere.

El primer, un criteri cronològic que abasta de 1960 a 1983. Són els anys de la recuperació cultural, de la publicació dels primers textos, de la publicació de la primera novel·la *El venedor de peixos*, de la consolidació com a escriptor per a joves i infants. Un període de construcció literària, tant individual, el de Vallverdú, com col·lectiu, el de la literatura catalana en el seu conjunt, que culmina amb la normalització de la literatura infantil a l'escola i en el mercat editorial amb la llei de normalització del català (1983). El segon criteri és el de gènere: la tria s'ha circumscrit només a la novel·la deixant de banda la narrativa breu i els contes, entre els quals els publicats a *Cavall fort* durant les dècades dels seixanta i setanta, o un dels primers textos de Vallverdú com el relat "Santa nit" publicat a *Àncora* el 1950) o l'obra teatral per a joves, el títol més significatiu de la qual és *La Caputxeta i el Llop* de 1972.

La correspondència de Josep Vallverdú: l'amic, el mestre i l'escriptor

IMMA SÀNCHEZ BOIRA
(Universitat de Lleida)

Els seus amics i la seva vida

Fer una aproximació a l'estudi de la correspondència personal de Josep Vallverdú permet conèixer la persona que hi ha dintre del Vallverdú escriptor i del Vallverdú pedagog. Hi descobrim una persona que explica als seus amics i mestres els seus sentiments, els seus anhels i també les dificultats relacionades amb la vida quotidiana o, més concretament, amb l'ofici d'escriure, alhora que fa evident la seva vocació de mestre. En les seves cartes, Josep Vallverdú ens presenta una colla d'amics, en relació amb els quals va saber conservar l'amistat al llarg dels anys.

En les nombroses lletres que va escriure, descobrim un home que bascula entre els problemes de la vida de cada dia i la importància de l'escriptura. Les cartes mostren els sentiments, les reflexions i les accions d'un home del seu temps. Són sempre plenes, ben curulles de reflexions i de missatges (Aloy 2013).

Vallverdú és un home racional i ordenat que, des d'un punt de vista professional, persegueix tenir un currículum, treballar i poder dedicar-se a l'escriptura. A més a més —i això per a nosaltres és molt important—, tot llegint les seves cartes, el trobem al bell mig d'un cercle d'intel·lectuals, de les terres de Lleida i del conjunt de les terres catalanes.

Aquest estudi s'ha realitzat a partir de la documentació personal del Fons Josep Vallverdú dipositat per l'autor a la Universitat de Lleida, en curs d'inventari i classificació per la Unitat de Biblioteca i Documentació d'aquesta universitat. L'any 2022, es va publicar un primer conjunt de cartes amb el títol *Epistolari V-A* (Veny-Mesquida 2022).

És amb aquestes cartes que coneixem els seus amics de Lleida, de Barcelona i d'arreu del país. Els d'aquí i també els de fora, com

Josep Vallverdú, historiador i crític literari

JORDI MALÉ
(Universitat de Lleida)

Història de la literatura catalana

Per parlar del manual *Història de la literatura catalana* de Josep Vallverdú, publicat el 1978, cal recular fins al 1940, quan l'escriptor tenia divuit anys i la seva família es va establir a Barcelona. L'any següent es va matricular a la carrera de Filosofia i Lletres de la Universitat de Barcelona, que aleshores constava de dos primers anys comuns i dos més d'especialitat. Vallverdú va triar especialitzar-se en Filologia Clàssica perquè —en paraules seves— «em semblava i encara em continua semblant que és una excel·lent base filològica i al mateix temps una formació de tipus cultural molt àmplia per la nostra tradició mediterrània».¹

Ens interessen, amb tot, els dos anys comuns que va cursar: com a matèria literària sols hi havia la de Literatura Espanyola, i la part de l'edat mitjana la feia Martí de Riquer, que els parlava dels trobadors i dels poetes medievals que versificaven en provençal. I d'aquí —explica Vallverdú (2023: 75)— «a parlar-nos del català de les quatre Cròniques, i dels grans noms d'Ausiàs Marc, Jordi de Sant Jordi o Bernat Metge, hi anava sols un pas». Fou aleshores, explica, «que vaig descobrir un horitzó molt ampli: la literatura catalana en la història». I es pregunta: «Com podia ser que no sabéssim un borrall de tanta literatura catalana que, a més a més, era la nostra clàssica? Havíem d'estudiar autors castellans de tercera o quarta divisió, i no ens deien res, oficialment, de la nostra» (ídem: 76).

Això s'explica perquè a partir del 1939 la literatura i la llengua catalanes van desaparèixer en tots els àmbits i nivells de l'ensenyament, i no serà fins al curs 1954–1955 que a la Universitat de Barcelona, dins el pla d'estudis de la llicenciatura de Filologia Romànica,

1. De <<https://www.vallverdu.org/biografia/lanada-a-barcelona/>> (consulta: 13 d'agost de 2023).

Josep Vallverdú, traductor per a La Cua de Palla

PAULA ESPINOSA
(Universitat Pompeu Fabra)

Introducció

Josep Vallverdú és una figura ben coneguda en l'àmbit de les lletres catalanes per haver exercit una tasca excepcionalment prolífica, durant el segon període del segle xx i principis del xxi. És reconegut, sobretot, per ser autor de literatura infantil, juvenil, poesia, assajos, però també ha estat un traductor molt productiu: ha arribat a traduir unes setanta obres, de temàtica i gèneres molt diversos, com ara novel·la criminal, llibres de temàtica religiosa, tractats d'antropologia social, publicacions sobre educació sexual i també obres d'autors reconeguts com Robert Louis Stevenson, John Steinbeck o Jack London.

La tasca de Josep Vallverdú com a traductor al català es va iniciar quan als anys seixanta va traduir alguns títols de novel·la criminal per a la col·lecció La Cua de Palla, d'Edicions 62, en el moment en què es va permetre la publicació de traduccions d'obres recents de literatura estrangera, encara sota censura, a partir de l'any 1962. La col·lecció La Cua de Palla té un gran valor cultural, perquè va introduir el gènere de la novel·la criminal mitjançant la traducció dels principals títols de grans autors europeus i nord-americans en català i perquè, d'aquesta manera, va contribuir a la promoció de la lectura en català entre el públic vast (Canal & Martín 2011: 163). Quan als anys seixanta Josep Vallverdú va traduir novel·les per a aquesta col·lecció, va haver d'afrontar moltes dificultats de traducció, que es poden resumir en tres punts principals.

El primer és de tipus lingüístic. El franquisme havia vetat la llengua catalana escrita de l'esfera pública durant un llarg període, cosa que implicava traduir els usos col·loquials, les expressions grolleres, l'argot o la impulsivitat dels diàlegs que utilitza amb profusió aquest tipus de novel·les, d'una llengua d'origen completa en les seves formes escrites (com l'anglès o el francès), a una llengua meta que so-

Les traduccions de l'obra de Josep Vallverdú i el Vallverdú traductor

ANDREU BOSCH I RODOREDA
(Universitat de Barcelona)

*A l'amic Josep Vallverdú,
que "intrèpidament" m'ha fet mestre de gegants.*

Josep Vallverdú i Aixalà ha estat poc traduït a altres llengües (tret del castellà, com veurem), una anomalia, al meu entendre, tractant-se d'un escriptor tan prolífic. Només cal fer un cop d'ull a la seva extensa bibliografia com a escriptor per a adonar-se'n, atenent a la seva obra per a adults, l'obra infantil i juvenil, i les seves traduccions, un dels aspectes rellevants que tractaré en aquesta meva intervenció. O atenent als reconeixements més enllà dels territoris de parla catalana, qüestió de la qual també m'ocuparé.

Vallverdú no és només l'autor de *Rovelló* conegut i reconegut a casa nostra (i fora), i d'un cove de llibres infantils i juvenils, sempre vetllant per la riquesa lèxica i un model de llengua literària de pedra picada a l'abast de les joves generacions. Ha estat també un traductor professional, si se'm permet l'expressió.

I ha rebut força reconeixements, com abordarem: de candidat al Premi Andersen el 1988 pel conjunt de l'obra infantil i juvenil als premis internacionals «J'aime lire» (1990) i «Bernard Versele» (1991), ambdós per *Rovelló*; el «Premio Alice-Città di Sassari» (1993) i el Premio Europeo di Letteratura Giovanile Pier Paolo Vergerio dell'Università di Padova (1999), pel conjunt de l'obra.

Vallverdú, traductor

Vallverdú (1991: 95) afirma que «traduir és fer treballar una colla de connexions cerebrals a gran velocitat. Traduir directament en net és una rica gimnàstica mental. Produeix alhora una fatiga

El Vallverdú professor

CARME VIDALHUGUET
(Institut d'Estudis Ilerdencs)

La dècada dels cinquanta va començar per a mi l'any quaranta-nou. Fou l'any que va marcar l'envol lluny de la família, el primer guanyapà autèntic, fora del clos de Barcelona, l'adéu, de fet, a l'adolescència. (GiP: 16)¹

Josep Vallverdú va matricular-se l'any 1941 a Filosofia i Lletres a la Universitat de Barcelona. La carrera tenia llavors quatre cursos, dos de comuns i dos d'especialitat, que ell va fer de Filologia Clàssica: llatí i grec. I ho va fer perquè li semblava, i encara avui diu que li sembla, una excel·lent base filològica i al mateix temps una formació cultural molt àmplia per aquesta nostra tradició mediterrània. Al setembre del 1948 Antoni Romeu de Armas, Martí de Riquer i Marià Bassols, que Josep Vallverdú havia tingut, respectivament, de professors d'història, de literatura medieval i de llatí i sànscrit, el van cridar per oferir-li la possibilitat de presentar-se a una petita beca de postgraduat amb una remuneració gairebé simbòlica per ajudar el Dr. Jordi Rubió i Balaguer en la recerca de documents a l'Arxiu de la Corona d'Aragó.

Un bingo total. Tenir contacte amb el Dr. Rubió era treure la rifa. Calia, però, que ell em seleccionés entre cinc aspirants, els altres havien estat proposats per seccions diferents de Lletres (Filologia Romànica i Història). Em va triar a mi.

No és pas qüestió de posar-me medalles: em va triar a mi (no em coneixia de res), perquè, de tots cinc, era qui havia fet llatí. I això va confessar-nos-ho a tots cinc candidats reunits. (GiP: 22)

1. Les citacions d'aquest text, i en clau d'abreviatures, provenen d'*Indíbil i la boira*, Barcelona, Edicions Destino, 1983 (IiB); *Garbinada i Ponent*, Barcelona, Edicions Proa, 1998 (GiP); de *Mosaic de tardor*, Barcelona, Edicions Proa, 2023 (MdT) i de *Les vuit estacions* (Dietari 1988–1989), Lleida, Pagès editors, 1991 (L8E).

Josep Vallverdú, records des de la Secció Filològica

RAMON SISTAC
(Institut d'Estudis Catalans)

Així com la matèria no es destrueix, sinó que es transforma, en aquest món res no es llança, i tot s'aprofita. És per això que recuperearé bona part de la intervenció que vaig fer al juliol, davant el ple de l'Institut d'Estudis Catalans (IEC). Una intervenció que, al seu torn, n'aprofitava diverses de prèvies, fetes al llarg de més de vint anys. I és que m'he adonat que he parlat moltes vegades de Josep Vallverdú, però n'he publicat ben poca cosa. Atès que aqueixa intervenció davant l'IEC no ha d'eixir a la llum —de fet, dormirà la nit dels justos en el llibre d'actes de la institució—, crec que és un bon moment per a reciclar-la, a desgrat que alguns dels presents, especialment els membres de la Secció Filològica (SF), ja l'han sentida, almenys parcialment. De tota manera, com que Vallverdú és un autor viu —i ben viu—, hi ha percepcions meues, tant sobre ell com sobre la seua obra, que en tres mesos ja han canviat. Tot això m'obliga, ai las!, a reescriure el meu text i fer-hi servir la llima, però, sobretot, a incorporar-hi coses noves. Acabo ací el preàmbul i començo amb una citació.

Lo Pepe va tenir des de petit tendència a entretenir-se tot sol, fent també, en mesura superior a la mitjana de marrecs, totes aquelles accions que palesen la curiositat dels menuts: obrir calaixos, fúmer-se cops al cap amb portes, batents i butaques, estirar roba i toquejar tisores. La Pilar constatava com a contrapès del tarannà pacífic del fill, aquella maleïda curiositat i aquell desig d'independència experimentadora. L'atenció materna no va poder evitar que, una tarda, el nen, aixecant el braç per damunt d'una tela metàl·lica col·locada previsorament als barrots del balcó, llancés unes tisores al carrer. Les tisores van quedar clavades a l'arena entre dues llambordes i les va recollir de seguida un caporal de la guàrdia urbana —en deien un municipal— que s'esqueia a passar pel lloc. El funcionari va pujar els tres pisos i tornà, amb amonestació severa, les tisores de la Pilar, mentre es mirava inquisitivament aquell qui sap si futur delinqüent. La Lolota, una dida que el petit Pepe va tenir una temporada, com era relativament freqüent en

Abstracts

JOAN VENY

Josep Vallverdú and the language

The aim of this contribution is to study the characteristics of the language in the work, including the epistolary, by Vallverdú. In his literary work he is faithful to the model of the common language, expanded with North-Western diatopisms, generally accepted by the regulations, and enriched with creative elements while in his epistolary production he is more open to colloquial discourse, where there is no lack of Spanish interference, often of an ironic nature. The frequent sentimental approach to his land and to his childhood transports him to a description of rural jobs and dangerous customs and to loving glances at the toponymy and anthroponymy of the land. His contribution to the study of popular culture and the history of the language in recent decades is very valuable.

Keywords: standard, North-Western Catalan dialect, popular culture, history of the language, onomastics.

ALBERT TURULL

Three basic axes in Josep Vallverdú's linguistic ideology

This paper highlights the fundamental character of language —of the Catalan language— in the whole work of Josep Vallverdú: not only because of the use he makes of it as a writer and translator with a very extensive career and a great diversity of genres and registers, but in this case focusing on the linguistic ideology that appears in his work, specially in many press articles, for decades, and in his books of memoirs and essays *lato sensu*. This ideological aspect regarding language is expressed mainly through three basic axes that can be understood as complementary: the defense and apology of the Catalan language; the reflection on the state of the language

and the linguistic models; and the personal testimonial on the use and situation of the language in the different historical periods that the author has lived through, in different areas of Catalonia.

Keywords: Josep Vallverdú, Catalan language, linguistic ideology, apology, memoirs.

IGNASI ALDOMÀ

Literature and land

The historical circumstances of the Civil War and the long repressive dictatorship of the Catalan language and culture and of free and democratic expressions will determine the literary and personal trajectory of Josep Vallverdú. Together with family vicissitudes, they will converge in the development of a craftsman of letters who is supported by a solid humanist training. The return to Ponent will confront him with the development of a narrative of discovery and dissemination of the country that intersects with the commitment to national and democratic recovery.

Keywords: Josep Vallverdú, memorial narrative, landscape and literature, Ponent.

JULIÁN ACEBRÓN

The genesis of La caiguda de Lleida. 300 anys

In 2007, three centuries since the fall of Lleida at the hands of Felipe V's troops during the War of Succession to the Spanish crown, the city was the Capital of Catalan Culture. Under the sponsorship of the Lleida City Council, a comic was then published that explained that dramatic event: *La caiguda de Lleida. 300 anys* 'The fall of Lleida. 300 years', with script by Josep Vallverdú and drawings by Josep Maria Cazares. This article gives an account of its production process.

Keywords: Josep Maria Cazares, comic, 1707, Lleida, War of Succession.

MATÍAS LÓPEZ LÓPEZ

Josep Vallverdú, vir bonus dicendi peritus

The present scholarly work systematically categorizes, through the use of examples, textual citations and comments, the references to the Ancient World (Greece and Rome) that the classical philologist Josep Vallverdú has integrated into a corpus of 501 informative texts. These references are elevated to the status of a primary component in his literary prose, mirroring the approach evident in his own creative works.

Keywords: literary sources, etymologies, aetiologies, theoretical annotations, sociology and tradition of Classical Studies.

ÀNGELS GREGORI

The poetry of Josep Vallverdú

In the last years of Josep Vallverdú's literary production, a clear commitment to the poetic genre is evident. Although the poetic side has been a constant in his life, in recent years there has been a firm decision by the author to naturally focus his poems on his day-to-day life. Although he has always been accompanied by what he calls «lyrical attempts», it is now, in the last decade, with works such as *Argila* (2014), *Atresorat silenci* (2023) or *Aragalls* (2023) that he has found in the poetic genre the most precise and comfortable linguistic structure to express oneself in a decisive way in which one feels comfortable; a decision that has allowed him to create works, in recent years, of great lyrical impact.

Keywords: poetry, Vallverdú, literature, *Aragalls*, verses.

JOSEP MURGADES

Josep Vallverdú's personal books

Having become a pensionar, the roman writer Josep Vallverdú began to produce literature of the self. The result is so manifold and no less interesting: as a historical witness, as a personal retrieve, and as a confession with individual and collective value.

Keywords: personal books, Vallverdú, essay.

GONÇAL LÓPEZ-PAMPLÓ

The essay: the lived word.

Autobiographical writing and rewriting in Josep Vallverdú

This chapter analyses Josep Vallverdú's autobiographical books and places them in the tradition of the essay, thanks to the study of five parameters: the use of prose, the establishment of the autobiographical pact, the appearance of different textual typologies, the paratextual elements and the social function. Thus, it may be concluded that, beyond the richness of the events lived by the author that are related, the ultimate objective of these books is to contribute to the reflection of Vallverdú's land and era, above all, because, from the periphery of Catalonia, he has been able to appeal to the core of its personality and future.

Keywords: essay, Josep Vallverdú, autobiography, contemporary literature.

JORDI AUSELLER

An approach to Josep Vallverdú's theater for young audiences

Josep Vallverdú i Aixalà (Lleida, 1923) is considered one of the most prolific authors that Catalan literature has had in recent times. Although as a writer he has an extensive and recognized work in children's and young adult fiction, this prolificacy and recognition has not translated into children's theatre. In fact, his foray into the theater for young audiences has been limited to fifteen texts: two long plays and several short pieces. This article makes an approach to a part of Vallverdú's dramatic work and situates it in the context of the renewal of children's and young people's literature in Catalan in general and theater for young audiences in particular in the 1960s and 1970s.

Keywords: Catalan theatre, theater for young audiences, Josep Vallverdú, dramatization of folk-tales.

MARIA PUJOL VALLS

Who has the right to an identity?

Names and nicknames of Josep Vallverdú's main characters

This research analyzes whether children's and youth novels by Josep Vallverdú highlight people's right to have a name. It starts from the needs to learn more about the way of constructing Vallverdunian characters' identity and to detect if texts can help readers to develop awareness about the children's right to receive a name. Based on the study of ten novels published between 1969 and 2022, the importance of knowing how the character's anthroponyms originate and are interpreted is addressed.

Keywords: Literary anthroponyms, literary onomastics, proper noun, children's and youth novels, children's rights.

JORDI MALÉ

Josep Vallverdú, literary historian and critic

Josep Vallverdú is a writer best known for his narrative work for children and young readers. But throughout his life he has written works of very different genres. And two of his lesser-known facets are those of literary historian and critic. Although he was only an occasional historian and critic, Vallverdú wrote many texts on authors and literary works in the Catalan language and published a textbook on the history of Catalan literature in 1978, which was very useful for students of that time. The aim of this paper is to make an approach to this textbook and to some of Vallverdú's critical texts.

Keywords: Josep Vallverdú, literary history, literary criticism, Catalan language.

ENRIC FALGUERA & LAIA GUZMÁN CARRASCO

The adventure novel by Josep Vallverdú

This text is an approximation of Josep Vallverdú's adventure novels between the years 1960 and 1982. A period in which Vallverdú made himself known as a writer for children and young people with adventure novels that respond to the model of *bildungsroman*. These narratives are set in different historical moments, which Vallverdú uses to explain his time and present a Catalan society in full transformation at the end of the Franco regime, while introducing innovative themes and genres in the field of Catalan children's and youth literature.

Keywords: youth literature, adventure novel, literary criticism, history of literature.

IMMA SÀNCHEZ BOIRA

*The correspondence of Josep Vallverdú:
the friend, the teacher and the writer*

The letters written by Josep Vallverdú and those he received, which are now preserved in the Library of the University of Lleida, allow us to know many aspects of his feelings and his activities as a teacher and writer. These letters reflect his struggle to defend Catalan culture and language and to promote cultural activities in the Lleida region. At the same time, they also allow us to know the contacts he had with people linked to culture, from Lleida, the rest of Catalonia and the rest of the world.

Keywords: correspondence, literature, Lleida, pedagogy, friendship.

PAULA ESPINOSA

Josep Vallverdú, translator for La Cua de Palla

When it comes to Josep Vallverdú's activity as a translator, his translations of foreign crime novels that appeared in *La Cua de Palla* are of particular importance. The following text focuses on the translations' context and on the observation of four factors of the literary language of *Una besada abans de morir*, *La gran dormida* and *El ritual de la sang*: the "bad language" (el "mal parlar"), the syntactic treatment to express colloquiality, the typical expressions in the lower register and the situational property. These reveal Vallverdú's determination to bring the content closer to a wider audience, at a time of big difficulties for translation.

Keywords: translation stylistics, literary translation, *La Cua de Palla*, Josep Vallverdú.

ANDREU BOSCH I RODOREDA

Josep Vallverdú's work translations and Vallverdú as a translator

The article reviews and analyses Josep Vallverdú's career as a translator, over forty years, of about seventy titles: a professional translator who has always claimed this creative task. It also reviews, in detail, Vallverdú's work translated into other languages: around fifty books, mainly children and young people's works, particularly in Spanish, but also in Italian, Basque, Korean, Russian, and French, among others. For this reason, the article also gives an account of the international recognitions and awards in Italy, France, Belgium, and Sweden, for the children and young people's work as a whole or for *Rovelló*.

Keywords: translator, literary translation, youth literature, Josep Vallverdú.

CARME VIDALHUGUET

Vallverdú as a teacher

Josep Vallverdú, who was granted a special award when he graduated in Classical Philology, never had the vocation as a researcher, despite having worked with Dr. Jordi Rubió at the Arxiu de la Corona d'Aragó. Moreover, if he had been able to avoid it, he would have never dedicated his time to teaching. His true vocation has always been writing, creating, translating and drawing. However, since making a living out of literature was not possible, he spent more than forty years as a teacher and did so with the moral strength required by his responsibilities. Those of us fortunate to have been Josep Vallverdú's students received more than just education.

Keywords: Philologist, writer, translator, teacher, mastery.

RAMON SISTAC

Josep Vallverdú: memories from the Secció Filològica

Through almost fifty years of memories, an attempt is made to recall the influence that Josep Vallverdú has had on several generations, not so much (or not only) for the content of his written work but also for his personal value as a role model: civic, political, literary and, above all, linguistic. This influence, throughout the more than thirty years of belonging to the institution, has been decisively noticed in the coding work of the philological section of the Institut d'Estudis Catalans.

Keywords: Josep Vallverdú, memory, Secció Filològica de l'IEC, linguistic normative, role model.

Page's editors

Sobre els autors

JULIÁN ACEBRÓN. Professor titular de Literatura Espanyola a la Universitat de Lleida. Ha publicat diversos estudis sobre literatura espanyola (principalment medieval i del segle XVI), coordinat volums col·lectius de treballs filològics i editat textos literaris castellans i catalans des de l'Edat Mitjana fins als nostres temps. Dirigeix l'Aula de Poesia Jordi Jové de la UdL.

IGNASI ALDOMÀ. Nascut al Poal i doctorat en Geografia, ha treballat professionalment en ordenació del territori i exerceix de professor a la Universitat de Lleida. Ha realitzat estudis i publicacions sobre ordenació del territori i urbanisme, desenvolupament rural, gestió dels sistemes hídrics i, darrerament, sobre els espais viscuts amb atenció a les geografies literàries. *L'ignot oest* (2021) és la darrera obra d'assaig.

JORDI AUSELLER. Doctor en Filologia Alemanya per la Universitat de Barcelona, amb una tesi sobre la dramatització de contes populars en el teatre infantil alemany. La seva trajectòria com a investigador es concreta en el camp de les arts escèniques per a infants i joves, tant de l'àmbit català com europeu. És membre de GLOSSA-Grup de recerca en lingüística aplicada, didàctica i literatura de la Universitat de Vic-Universitat Central de Catalunya, i també del Centre de Recerca en Arts Escèniques de la Universitat Autònoma de Barcelona. Així mateix col·labora amb el Grup de Recerca en Arts Escèniques i Musicals (GRAEMUSC) de la UAB.

ANDREU BOSCH I RODOREDA. Doctor en Filologia Catalana per la Universitat de Barcelona (2008), Premi Extraordinari de Doctorat (2009) i Premi Francesc de B. Moll de Dialectologia (2009), amb la tesi *La interferència dels parlars sards en el català de l'Alguer entre els segles XVII i XVIII*. S'ha especialitzat en l'alguerès, amb llibres com *El català de l'Alguer* (2002), i en l'obra folklòrica de Jacint Verdaguer. Des de 2000 és professor associat del Departament de Filologia Catalana i Lingüística General de la Universitat de Barcelona. De 1993 al 1996 fou professor de Llengua i Literatura Catalanes a

la Universitat di Sassari. I entre 2009 i 2015, director de l'Àrea de Llengua i Universitats de l'Institut Ramon Llull.

PAULA ESPINOSA. Graduada en Traducció i Interpretació per la Universitat Pompeu Fabra, tradueix de l'anglès i el francès i entre les llengües catalana i castellana. Ha cursat el Màster en Estudis de Traducció (UPF) i s'ha especialitzat en les línies de traducció literària i de recerca. Actualment és doctoranda al Departament de Traducció i Ciències del Llenguatge de la Universitat Pompeu Fabra, en l'àmbit de traducció, recepció i literatura.

ENRIC FALGUERA. Doctor en Literatura Catalana. És professor de Literatura Infantil i Juvenil a la Universitat de Lleida. Ha publicat articles en publicacions com *Estudis Romànics*, *Llengua i Literatura*, *Ocnos*, *Reduccions* o *Bookbird: a journal of International children's literature*, així com diversos llibres i capítols de llibre sobre poesia catalana contemporània.

ÀNGELS GREGORI. Poeta i gestora cultural. Llicenciada en Teoria de la Literatura i Literatura Comparada per la Universitat de Barcelona i doctora per la Universitat de València, ha estat comissària de Barcelona Poesia, de la Nit de poesia de Sant Cugat o dels Encontres d'Escriptors de la Mediterrània. Actualment coordina diversos festivals literaris, com la Poefesta d'Oliva o el Festival de Poesia de Lleida. L'any 2020 va ingressar com a membre de l'Acadèmia Valenciana de la Llengua. Ha publicat obres com *New York*, *Nabokov & Bicicletes*, *Quan érem divendres* o *Quan els grans arbres cauen*. Ha estat reconeguda amb premis com l'Amadeu Oller, l'Ausiàs March de Gandia, els Jocs Florals de Barcelona, el Vicent Andrés Estellés o el Premi de la Crítica dels Escriptors Valencians. La seva obra ha estat traduïda a diverses llengües. Recentment s'ha publicat el seu nou llibre, *Jazz*.

LAIA GUZMÁN CARRASCO. Màster en Formació Avançada del Professorat d'Educació Infantil i Primària. És mestra d'educació primària i està realitzant la seva tesi doctoral sobre la didàctica de la narrativa de Josep Vallverdú.

MATÍAS LÓPEZ LÓPEZ. Catedràtic de Filologia Llatina a la Universitat de Lleida. Professor a la Universitat de Navarra (1982–1984). Professor convidat o visitant a Itàlia (Palermo, Urbino, Bari); Romania (Iasi, Constanța); Argentina (La Plata, Mar del Plata, Rosario, Buenos Aires); Rússia (Universitat Lingüística de Moscou); Regne Unit (University of Wales); i França (Lió). Ha publicat llibres i articles de literatura llatina, entre altres qüestions, sobre comèdia (Plaute), pensament moral (Sèneca), novel·la (Petroni) i fabulística medieval (Walter l'Anglès); i estudis diversos sobre història dels gèneres literaris grecolatins i historiografia dels Estudis Clàssics.

GONÇAL LÓPEZ-PAMPLÓ. Doctor en Filologia Catalana i llicenciat en Filologia Catalana i Filologia Anglesa. A banda, té el títol de Màster en Educació i TIC per la Universitat Oberta de Catalunya. Entre 2014 i 2022 va treballar com a director literari d'Edicions Bro-mera, una tasca que compaginà amb la docència universitària fins que, en 2022, obtingué una plaça de professor a temps complet a la Universitat de València. Especialitzat en l'estudi de l'assaig, ha publicat les monografies *D'Ors a Fuster. Per una història de l'assaig en la literatura contemporània* (PUV, 2017) i *Primera lliçó sobre l'assaig* (PAM / CMT, 2023), a més d'una vintena d'articles i capítols de llibre sobre diferents aspectes, períodes i autors relacionats amb aquest gènere literari.

JORDI MALÉ. Doctor en Filologia Catalana i professor de Literatura Catalana a la Universitat de Lleida des del 2002. S'ha centrat en l'estudi de la literatura catalana contemporània, tant en el seu vessant creatiu com en els de la història i la crítica literàries. Ha publicat edicions d'obres de Carles Riba, com ara *Cor delatat. Antologia poètica comentada* (2010) i *Llibres de poesia* (2019); i li ha dedicat monografies, com ara *Carles Riba i el Noucentisme* (1995), *Poètica de Carles Riba* (2001) i *Carles Riba i la traducció* (2007). A més de publicar articles sobre altres autors del s. xx, ha editat els volums *Poètiques catalanes del segle xx* (2008, amb L. Borràs) i *Les idees literàries al període d'entreguerres. Antologia de textos* (2012). Com a investigador, és membre de la Càtedra Màrius Torres (UdL), de l'Aula Carles Riba (UB

i IEC), i del grup de recerca sobre Les relacions hipertextuals en la literatura catalana (UV).

JOSEP MURGADES. Catedràtic, jubilat i emèrit, de Filologia Catalana a la UB. Redactor fundador i codirector de la revista *Els Marges*. Estudiós del Noucentisme. Editor filològic d'obres d'Eugeni d'Ors i de Pompeu Fabra. Traductor de Goethe, Panizza, Kafka, Klabund, Mann, Hesse, Bernhard.

MARIA PUJOL VALLS. Professora de Literatura Infantil a la Facultat de Ciències de l'Educació de la Universitat Internacional de Catalunya. Durant l'estada de lectora de català a la Universitat de Lancaster (Anglaterra), va elaborar la tesi doctoral *La trajectòria de Josep Vallverdú: entre l'activisme cultural i el talent literari*. A més d'estudiar l'obra per a joves i adults d'aquest autor, també ha investigat altres aspectes dins del camp de la literatura infantil i juvenil: l'ecocrítica i la sostenibilitat, els drets dels infants, diversos poetes catalans contemporanis, les traduccions i els paratextos.

IMMA SÀNCHEZ BOIRA. Doctora en Història i historiadora de l'Art. Treballa a la unitat de Biblioteca i Documentació de la Universitat de Lleida. L'any 2016 va presentar la tesi doctoral amb el títol *Aproximació als espais i objectes a les cases urbanes de Lleida des del final del segle XIV fins al segle XVI*. Ha publicat diversos llibres i articles sobre la vida quotidiana, en relació amb els objectes que podem trobar a les cases de la fi de l'edat mitjana, que podem conèixer mitjançant la consulta dels documents escrits i de les fonts iconogràfiques. Ha impartit classes a la facultat de Ciències de l'Educació de la Universitat de Lleida i ha participat en diversos congressos relacionats amb la didàctica de les ciències socials, les humanitats i la documentació.

RAMON SISTAC. Professor emèrit de la Universitat de Lleida, membre numerari de la Secció Filològica i delegat a Lleida de l'Institut d'Estudis Catalans. És també membre de número de l'Academia Aragonesa de la Lengua, subdirector de l'Institut aragonès del cata-

là, membre corresponent de l'Institut d'Estudis Aranesi - Acadèmia Aranesa de la Lengua Occitana i vicepresident de l'Associació Internacional de Llengua i Literatura Catalanes.

ALBERT TURULL. Doctor en Filologia Catalana, i professor a la Universitat de Lleida des de 1991. La seva recerca i les seves publicacions, així com la major part de la seva docència i la seva tasca de divulgació, s'han centrat principalment en l'onomàstica, la lexicologia i la política lingüística. També ha exercit càrrecs de direcció a la mateixa Universitat de Lleida, a la Societat d'Onomàstica, a l'Institut d'Estudis Ilerdencs i al Departament de Cultura de la Generalitat de Catalunya. Des de 2017 és membre numerari de la Secció Filològica de l'Institut d'Estudis Catalans.

JOAN VENY. Catedràtic emèrit de la Universitat de Barcelona; membre numerari de la Secció Filològica de l'Institut d'Estudis Catalans; director, amb Lúdia Pons, de l'*Atles lingüístic del domini Català* (9 volums), i president del projecte europeu *Atlas Linguistique Roman*. És autor, entre altres llibres, d'*Els parlars catalans*; *Introducció a la dialectologia catalana*; *Onomàstica i dialectologia*; *Llengua històrica i llengua estàndard*; *Escriptura i oralitat a Mallorca*; *Per una història diatòpica de la llengua catalana*; *De geolingüística i etimologia romàniques*; *Paraules en l'espai, el temps i la norma*; *Petit atles lingüístic del domini català*; *Memòries d'un filòleg norantí*, o *Història lingüística dels nostres peixos*, així com de cinc centenars d'articles de dialectologia, geolingüística, etimologia, història de la llengua, ictionímia, edició de textos, onomàstica i contacte de llengües. Entre altres reconeixements ha rebut la Creu de Sant Jordi de la Generalitat de Catalunya, els doctorats honoris causa per les universitats de València i de les Illes Balears i el Premi d'Honor de les Lletres Catalanes.

CARME VIDALHUGUET. Filòloga i editora, és cap del Servei editorial de l'Institut d'Estudis Ilerdencs, institució de la qual va ser directora de 1999 a 2007 i des d'on va ser comissària del Passeig d'aniversari Josep Vallverdú amb motiu dels noranta anys de l'escriptor. Diputada al Parlament i directora dels Serveis Territorials de Cultura a

Lleida, ha estat cap de redacció i directora de la revista *Ressò de Ponent*, és directora de la col·lecció *Argent Viu* d'assaig de Pagès editors, col·laboradora en premsa i lectora editorial. Ha estat comissària de l'Any Josep Vallverdú, amb motiu del centenari.

Pagès editors